

Paweł Prüfer (red.), *Niepełnosprawność a społeczeństwo. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2018, ss. 316.

Postępująca w dzisiejszym świecie transformacja i modernizacja społeczna odzwierciedlają dynamikę zachodzącej różnorodności zmian. Nie dotyczy to tylko obszarów materialnych oraz tych związanych z dostępem do wielkiej i różnorodnej oferty społecznej, lecz przekłada się na kształtowanie nowej struktury społeczno-gospodarczej. Od podmiotów społecznych wymaga się coraz więcej. Powstaje tym samym swoista zmiana mentalności oraz społecznej wrażliwości na reperkusje transformacyjne. Pozostaje wciąż aktualne wyzwanie dla kształtowania szeroko rozumianej relacji społecznej, która wyłania się z wielu różnorodnych obszarów życia, nie w mniejszym stopniu dociera do świata pracy oraz tych podstawowych komponentów, które go budują i kształtują.

Praca przebiega pośród heterogeniczności jej form, postaci, kontekstów. Dotyczy człowieka, jest związana z człowiekiem oraz określonym modelem relacji pomiędzy nim a obszarami jego aktywności. Praca jest nie tylko podstawową sferą aktywności jednostek, ale także ma istotne znaczenie w dziedzinie ich ogólnych dążeń i wartości życiowych. Łączy ona ludzi i na tym polega jej więź społeczna oraz siła budowania wspólnoty. Zarówno redaktor jak i autorzy recenzowanej książki podjęli próbę skonfrontowania problematyki niepełnosprawności ze społeczeństwem jako takim oraz z jego różnorodnymi komponentami i wyłaniającymi się wyzwaniami. Wydaje się, iż jest to udana próba, mogąca przyczynić się do dalszej dyskusji badawczej, teoretycznej i praktycznej, co zostało także zasygnalizowane w podtytule książki.

Monografia składająca się z szesnastu rozdziałów, mająca trzyczęściową strukturę, uzupełniona rozszerzonym wstępem, jest interesującą propozycją, zasługuje na pozytywną ocenę. Jej tytuł jest sformułowany trafnie i adekwatnie co do przedłożonych treści zawartych w książce (*Niepełnosprawność a społeczeństwo. Teoria i praktyka*), może rozbudzać zainteresowanie Czytelnika, w tym szczególnie środowiska związane z diagnozowaniem współczesnego społeczeństwa oraz jego stosunku do problemu niepełnosprawności. Jak się wydaje, najistotniejszą kwestią w tym zakresie jest rynek pracy oraz wszelkiego rodzaju instytucje, które bezpośrednio lub pośrednio związane są z tym problemem.

„Monografia – pisze jej redaktor naczelny Paweł Prüfer – która trafia do rąk czytelników, składa się z trzech części, i jak się wydaje, w zamiarze autorów i redaktora sama w sobie wytwarza pewien kształt sieciowo-relacyjny w sensie jej zewnętrznego ustrukturywania. Dotyczy najpierw zjawiska niepełnosprawności, osoby z niepełnosprawnością, która może przeżywać swoją własną kondycję i status nie tylko w sensie wyzwania i trudności, z którymi przychodzi się jej mierzyć, lecz jako potencjał i podmiotowość. Ważne jest tu odniesienie do ludzkiego ciała i do społeczeństwa. Następnie przedstawia różnorodne instytucje, które inicjują wsparcie, przyczyniają się do wzmocnienia idei *empowerment* w osobach z niepełnosprawnościami. W trzeciej odsłonie natomiast zostaje zarysowana perspektywa rynku pracy oraz wszelkich różnorodnych korzyści i trudności związanych z otwartością bądź pewnym zamknięciem się na problematykę niepełnosprawności oraz osób, których ona bezpośrednio bądź pośrednio dotyczy” (s. 11).

Przyglądając się bliżej zaprezentowanym treściom można zdiagnozować i opisać pewną strukturę konceptualizacyjną pracy, która czyni ją oryginalną, a poprzez poszczególne rozdziały odsłaniającą żywe zainteresowanie autorów takimi właśnie zagadnieniami. Niniejsza praca jest dobrze przemyślanym i poprawnie zrealizowanym merytorycznie przedsięwzięciem. Pierwsza część omawianej publikacji zawiera pięć tekstów. Z pewnym zdziwieniem, ale i satysfakcją czytelniczą można dostrzec, iż mamy tu zamieszczone trzy teksty w języku włoskim. Pierwszy z nich, autorstwa wybitnego włoskiego socjologa Roberto Ciprianiego, w intrygujący sposób analizuje różnorodne aspekty dotyczące ludzkiego ciała oraz pojawiające się w związku z nimi reperkusje w społeczeństwie. Autor zadał sobie trud wskazania na różnorodne formy aktywności człowieka, które realizuje dzięki i poprzez ciało. Na tle tych analiz Cipriani podejmuje również ważne dla samej socjologii zagadnienie dotyczące relacji z inną dyscypliną naukową, jaką jest biologia. Jest to bardzo ważny dla jakości tej monografii tekst. Szkoda jednak, że nie udało się dokonać translacji tego artykułu na język polski.

W drugim tekście autorstwa Krzysztofa Czyrki – propozycja bardzo dobrze wpisująca się w pierwszą część monografii – jest merytorycznie i technicznie sprawnie przeprowadzoną analizą aktualnej sytuacji niepełnosprawności w Polsce i w Europie. Ważnym odniesieniem dla zagadnienia jest idea kapitału ludzkiego. Nie do końca przekonuje decyzja redaktora naukowego, czy kolejny tekst, której autorką jest Monika Wojtkowiak, powinien znaleźć się z tej części książki, i czy jest istotnie związany z główną problematyką. Jeśli jednak w zamiarze pomysłodawcy chodziło także o nakreślenie szerszej perspektywy aktualnego stanu społeczeństwa, co do jego specyfiki oraz kulturowo-technologicznych zmian, to zamieszczenie tekstu o wirtualnym i realnym funkcjonowaniu ludzi młodych w tymże społeczeństwie uzasadnia taką pozytywną decyzję. Dodajmy, iż tekst jest bardzo dobrze zrealizowanym pod względem merytorycznym przedsięwzięciem.

Pierwsza część publikacji – jak już zostało nadmienione – jest „zdominowana” twórczością włoskojęzyczną. Pojawiają się bowiem dwa inne jeszcze teksty tego samego autora, Riccardo Campy, włoskiego socjologa, transhumanisty, obecnie pracującego w Polsce w Uniwersytecie Jagiellońskim. Wyrafinowane i napisane z polotem analizy skupione są na problemie ciała ludzkiego i niepełnosprawności, w kontekście dyskusyjnych i wywołujących wiele kontrowersji etycznych kwestii, takich jak niepłodność lub zapłodnienie *in vitro*. Podobnie jak w przypadku artykułu Ciprianiego, oba teksty Campy miałyby potencjalnie większą recepcję w Polsce, gdyby ukazały się w języku polskim. Warto może w przyszłości, przy planowaniu podobnych przedsięwzięć badawczych, przyjąć strategię umożliwiającą translację wartościowych testów na rodzimy język.

W drugiej części monografii, zatytułowanej *Niepełnosprawność, prawo, instytucje*, zamieszczonych jest pięć artykułów o dość zbieżnej tematyce. Bogusława Kaczor-Pyter podejmuje w specjalistycznym obszarze prawa zagadnienie zatrudnienia osób niepełnosprawnych z tego właśnie punktu widzenia. Autorka przekonuje o różnorodnych korzyściach wynikających z licznych i zaangażowanych aktywności zatrudniania tychże osób, postrzegając to jako korzystną sytuację zarówno dla osób niepełnosprawnych, jak i dla pracodawców. Marcin Garbat niejako kontynuuje to zagadnienie. W umiętnie przed-

stawionym zarysie opisuje różnorodne systemy wspierania zatrudnienia osób z niepełnościami. Autor wykazuje się dużymi kompetencjami w tym obszarze problemów. Dodajmy, iż od lat pracuje on jako pełnomocnik rektora do spraw studentów niepełnosprawnych w Uniwersytecie Zielonogórskim, co z pewnością przekłada się także na jego duże kompetencje w omawianym zagadnieniu. Interesująco przedstawia się także tekst przedłożony przez Anitę Łukowiak, a dotyczący działalności Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej na rzecz wspierania osób niepełnosprawnych. Możliwość podejmowania pracy przez te osoby jest wyznacznikiem jakości życia – o tym zagadnieniu informuje Katarzyna Błaszczuk z Uniwersytetu Rzeszowskiego. Drugą część monografii zamyka tekst Aleksandry Kity, dotyczący rehabilitacji społecznej jako ważnego elementu kompleksowych działań w tym zakresie względem pacjentów onkologicznych.

Trzecia część recenzowanej publikacji związana jest ściśle z relacją problematyki niepełnosprawności z rynkiem pracy. Sześć artykułów, które tutaj się znalazły, wskazuje na wciąż deficytową sytuację obecności niepełnosprawnych osób na rynku pracy. Dobrze, że rozdziałem otwierającym tę właśnie część jest tekst Marii Agnieszki Paszkowicz, która wspomniany problem analizuje w kategorii wciąż żywego i aktualnego wyzwania. W literaturze przedmiotu nie brakuje opracowań i poświęconych różnorodnym barierom, z którymi mierzy się osoba z niepełnosprawnością wówczas, gdy aspiruje do podjęcia pracy. Te o charakterze psychospołecznym przeanalizowały Anita Famuła-Jurczak oraz Małgorzata Kozłowska. Tekst ma charakter ogólny, dzięki czemu odwołania się pewien uniwersalizm problematyki, niezależny od uwarunkowań kontekstu geograficznego czy historycznego.

Zupełnie w innej perspektywie przedstawia się artykuł Sybilli Brzozowskiej-Mańkowskiej oraz Bernadety Piszczysłowy. Jego wysoki poziom naukowy zbiega się z wiedzą praktyczną autorek, związanych bezpośrednio z instytucją, którą poddały merytorycznej diagnozie, problematyzując badawczo zagadnienie deficytu kadr medycznych w podmiotach leczniczych. Lokalny przykład gorzowskiego szpitala wydaje się trafnie dobranym *exemplum* dla takiej konceptualizacji i operacjonalizacji problemu. Jest to jeden z najbardziej wartościowych tekstów omawianej monografii. Cenną kontynuacją problematyki w zakresie niepełnosprawności i rynku pracy są trzy kolejne artykuły. Podejmuje się w nich zagadnienie niepełnosprawności z punktu widzenia koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (Katarzyna Ziolo-Gwadera), rodzica dziecka z niepełnosprawnością (Monika Dziecioł), oraz osoby niepełnosprawnej kończącej studia i aspirującej do podjęcia pracy zawodowej (Paulina Adamiec, Martyna Bilka, Aleksandra Suska).

Czytelnik otrzymał wartościową propozycję naukową o dużym także znaczeniu praktycznym, umożliwiającym nie tylko diagnozę problemu niepełnosprawności, ale i sposób wdrażania lepszych, bliższych ludziom, przyjaznych rozwiązań, ułatwiających tak jednostkom jak i społeczeństwu owocne oraz komplementarne współistnienie. Redaktor naukowy recenzowanej książki słusznie zaznacza: „W relacyjno-sieciowej perspektywie badawczej, zmierzającej także (a może przede wszystkim) do jej transferu w praktykę społeczną, akceptowalna będzie nadal świadomość szeroko rozumianych do-

legliwości. Mają je osoby z niepełnosprawnościami, posiada je rynek pracy, nie są ich pozbawione instytucje wspierające i wiążące wskazane podmioty. Ważne jednak staje się to, by o te dolegliwości bez obaw pytać, rzeczywiście i z troską je diagnozować, a przede wszystkim dążyć z pokorą i uczciwością do budowania przedziwnie enigmatycznej – jak dla rygorystycznie konceptualizowanych projektów badawczych w naukach społecznych – rzeczywistości, to znaczy wytwarzania nowego bytu relacyjnego, który od momentu jego wygenerowania istotnie wpływa na podmioty zaangażowane w budowanie owej relacyjności” (s. 12-13).

Janusz Mariański